

Deteljin modrin: prezrt biser savskih prodiv 2.0/Chapman's Blue-neglected pearl of gravel soils of the Sava river 2.0

Končno poročilo projekta: Deteljin modrin - prezrt biser savskih prodiv 2.0/Chapman's
Blue - neglected pearl of gravel soils of the Sava river 2.0

Sofinancer: Mestna občina Ljubljana, Javni razpis za
sofinanciranje projektov in/ali aktivnosti v MOL za
leto 2014 s področja varstva okolja

Pogodba o sofinanciranju št.: 354-1143/2013-111

Izvajalec: Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije
Večna pot 111
1000 Ljubljana



Odgovorna oseba: Barbara Zakšek

Kontaktna oseba in vodja projekta: Primož Glogovčan

Spletna stran: metulji.biologija.org

email: info.metulji@gmail.com

tel.: 051 484 646 (Primož Glogovčan)

Kazalo

IZVLEČEK	3
PREDMETNE OZNAKE: deteljin modrin, savski prodi, metulji, kanadska zlata rozga, invazivne tujerodne vrste	4
IZVEDENE AKTIVNOSTI:	4
• Predavanje in predstavitev projekta predstavnikom Četrtna skupnosti Jarše, 16.4.2014	6
• Predstavitev projekta na Črnuški pomladi 2014, 6.6.2014	7
• Srečanje s predstavnikom kmetijsko svetovalne službe, ki je odgovoren za savske prode pri Ljubljani	10
• Obisk ekološke kmetije Studen	10
• 1. prostovoljna delovna akcija čiščenja zarasti z zlato rozgo na travniku Tomačevskega proda	11
• Objava in opis deteljinega modrina in savskih prodov v biltenu Trdoživ	13
• Spoznavanje flore in favne Ljubljane: Nočni metulji in netopirji, 17.9.2014	16
• 2. prostovoljna delovna akcija čiščenja zarasti z zlato rozgo na travniku Tomačevskega proda	17
• Spletna stran projekta Deteljin modrin-prezrt biser savskih prodov	20
• Oblikovanje in tiskanje zloženek, plakatov in promocijskih športnih kap	20
ZAKLJUČEK	23

DETELJIN MODRIN-PREZRT BISER SAVSKIH PRODOV 2.0/ CHAPMAN'S BLUE-NEGLECTED PEARL OF GRAVEL SOILS OF THE SAVA RIVER 2.0

IZVLEČEK

Deteljin modrin (*Polyommatus thersites*) je vrsta dnevnega metulja, ki se v Sloveniji sklenjeno pojavlja v Halozah in na Kraškem robu, v osrednjem delu države pa ga najdemo na savskih prodih v okolici Ljubljane. Njegov življenjski prostor so suhi travniki, kjer uspeva hranilna rastlina gosenic, turška detelja (*Onobrychis* spp.). Ob reki Savi se taki travniki nahajajo na nanosih proda, ki jih je s svojim tokom prinesla reka. Na njih se je izoblikovala tanka humusna plast na kateri se med značilno nizko vegetacijo teh travnikov pojavlja tudi turška detelja. Prisotnost deteljinega modrina in turške detelje je bila intenzivno proučevana tekom projekta Deteljin modrin-prezrt biser savskih prodiv že v letu 2013. Ugotovljena je bila prisotnost turške detelje na ekstenzivnih in negnojnih travnikih od Tacna do Sneberij. Na travnikih, kjer je prisotna turška detelja, se večinoma pojavlja tudi deteljin modrin, a ne povsod. Suhi travniki predstavljajo fragmente nekdanjih obsežnejših travniških površin, ki se zaradi opuščanja kmetijske rabe zaraščajo ali z lesnimi vrstami (grmovje, drevesa) ali pa z invazivnimi tujerodnimi vrstami rastlin, predvsem enoletno suholetnico in zlato rozgo.

Projekt Deteljin modrin—prezrt biser savskih prodiv 2.0 v letu 2014 je smiselno nadaljevanje projekta začete v letu pred tem. Aktivnosti tekom projekta so bile usmerjene predvsem v osveščanje prebivalcev Ljubljane ob savskih prodih o pomenu tega območja za metulje. Naredili smo tudi korak naprej v pogovorih s kmetijsko stroko, odgovorno za ta del Ljubljane, saj smo obiskali kmetijsko svetovalno službo in jim predstavili aktivnosti projekta in obiskali nekatere kmetije, za katere vemo, da upravljajo s travniškimi površinami na Tomačevskemrodu. Izpeljani sta bili dve prostovoljni delovni akciji odstranjevanja zarasti z zlato rozgo na travniku na Tomačevskemrodu, na katerih je sodelovalo skupaj več kot 30 oseb. V pomoč pri ozaveščanju ljudi o pomenu savskih prodiv so nam tudi tiskani (zloženke, plakati) in promocijski materiali (športne kape) narejeni v letu 2014. V tem letu smo v projektu Deteljin modrin-prezrt biser savskih prodiv 2.0 opravili veliko večino zastavljenih aktivnosti in projekt zaključujemo kot uspešno izveden.

Chapman's Blue (*Polyommatus thersites*) is a butterfly species. In the central part of Slovenia, the species occurs on gravel soils adjoining the Sava river north of Ljubljana. Its habitat is marked by the presence of the larval host plants sainfoins (*Onobrychis* spp.). Butterflies are confined to dry stony or sandy grasslands where the larval host plant is growing abundantly. The presence of Chapman's Blue and sainfoins along Sava river north of Ljubljana has been intensively studied during the project in 2013. One of the main conclusions was that the butterfly and its larval host plant occur in extensively managed and partially overgrowing grasslands which are not fertilized from Tacen to Sneberje. This grasslands are in addition of overgrowth threatened by invasive non native plant species, especially by Canadian goldenrod (*Solidago* spp.) and annual fleabane (*Erigeron annuus*).

Project Chapman's Blue-neglected pearl of gravel soils of the Sava river 2.0 in year 2014 is a continuation of the project started a year before. Activities in 2014 were focused on raising awareness of Ljubljana's citizens of importance of gravel soils of Sava river for butterflies. An important step forward was made by contacting Agricultural advisory service of Slovenija responsible for this part of Ljubljana and getting their support for the project. Some farms that are managing grasslands in this area were visited and the aims of the project were presented. Two voluntary work campaigns were done in which Canadian goldenrod was removed from

the grassland site where Chapman's Blue is flying. More than 30 different persons were involved in this two campaigns. Some of the promotional materials were made in 2014, such as brochure for the farmers, posters and sports caps.

PREDMETNE OZNAKE: deteljin modrin, savski prodi, metulji, kanadska zlata rozga, invazivne tujerodne vrste

IZVEDENE AKTIVNOSTI:

- **Transektni monitoring dnevnih metuljev na Jarškemrodu (vodja aktivnosti: Rudi Verovnik)**

V letu 2014 je bilo na Savskih prodih skupaj opravljeno 12 popisov na transektih (popisovalca: Vid Švara, Rudi Verovnik). Izbrana sta bila dva transekta na območjih, kjer se pojavlja deteljin modrin. Prvi transekt leži na Jarških prodih in je sestavljen iz štirih odsekov (Slika 1). Skupna dolžina transekta je 1400 m. Obiskan je bil šestkrat v obdobju od 5. maja do 18. avgusta.

Slika 1: Transekt na Jarških prodih. Deteljin modrin se pojavlja na treh odsekih, ki so bližje reki Savi. Rdeča črta označuje prehojeno pot na transektu.



Drugi odsek leži na območju Dovjež blizu večje gramoznice južno od avtoceste proti Gorenjski (Slika 2). Skupna dolžina transeкта je 905 m. Tudi na tem odseku smo opravili šest popisov v obdobju od 5. maja do 18. avgusta.

Slika 2: Transket na območju Dovjež. Deteljnin modrin se pojavlja le na delu transeкта najbližje gramoznici. Rdeča črta označuje prehojeno pot na transektu.



Čas popisa na transektih je bil odvisen od sezone in pogostosti metuljev in je trajal od 45 minut do ure in pol. V povprečju so popisi trajali eno uro in deset minut, torej je skupni čas popisov ocenjen na 14 ur.

Tabela 1: Sumarni podatki transektnih popisov na Savskih prodih

	skupaj	Jarški prodi	Dovjež
Število osebkov	1453	1094	359
Število vrst	56	52	41
Deteljnin modrin (osebki)	44	38	6

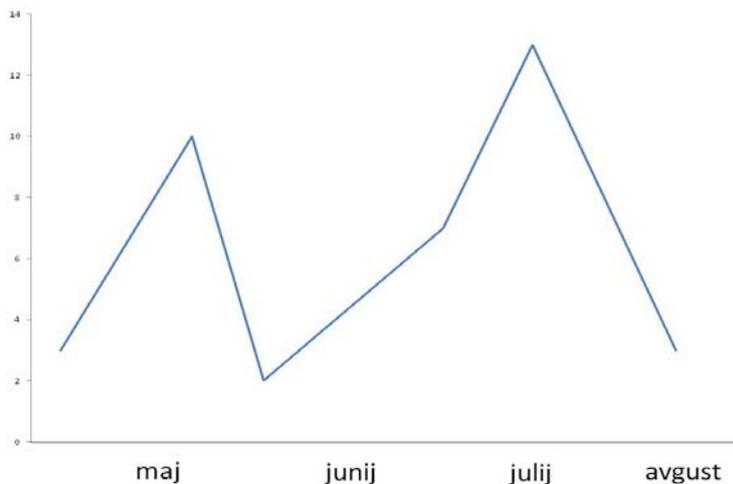
Tako metulji na splošno, kot tudi vrstna pestrost in število opaženih deteljnin modrinov so bili bistveno nižji na območju Dovjež, ki pa je tudi za tretjino krajši od transeкта na Jarških prodih. Med drugimi opaženimi metulji na transektih je smiselno izpostaviti vrste iz slovenskega rdečega seznama dnevnih metuljev (Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam, Priloga 16, št. 82/2002):

- mali spreminjavček (*Apatura ilia*) (V) – oba transeкта
- močvirski cekinček (*Lycaena dispar*) (V) – Jarški prodi
- močvirski pisanček (*Melitaea diamina*) (V) – Jarški prodi
- srebrni mogook (*Plebejus argyrognomon*) (V) – oba transeкта

- rdečkasti venčar (*Spialia sertorius*) (V) – Jarški prodi

Na Savskih prodih se deteljin modrin pojavlja v dveh generacijah, kar je razvidno tudi iz sezonske dinamike pojavljanja na Jarških prodih (slika 3). Delna tretja generacija se pojavi ob koncu septembra, vendar ni bila zajeta v popis. Na transektu Dovjež je bila vrsta opažena le dvakrat – konec maja in sreda avgusta, kar deloma sovпада z vrhoma pojavljanj na Jarških prodih. Skupno število opaženih osebkov na tem transektu (38) je vzpodbudno, saj se vrsta vedno pojavlja v nizkih gostotah.

Slika 3: Sezonska dinamika deteljinega modrina na Jarških prodih.



- **Predavanje in predstavitev projekta predstavnikom Četrtna skupnosti Jarše, 16.4.2014**

Četrtni skupnosti Črnuče in Jarše smo poslali pismo, v katerem smo izrazili pripravljenost, da jih seznanimo projektom Deteljin modrin—prezrt biser savskih prodov. Odzvali so se le v četrtni skupnosti Jarše, od koder smo dobili povabilo, da predstavimo delovanje društva in aktivnosti v omenjenem projektu. Na predstavitvi je bilo navzočih 11 predstavnikov Četrtna skupnosti Jarše. Uvodoma je bilo predstavljeno Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije in zakaj je potrebno varovati metulje in njihove življenjske prostore. V nadaljevanju je bil predstavljen deteljin modrin in suhi travniki s turško deteljo kot primeren habitat, ki je v okolici Ljubljane pri savskih prodih ogrožen zaradi zaraščanja, intenziviranja kmetijstva, invazivnih tujerodnih vrst in divjih odlagališč smeti. Poslušatelji so želeli slišati več o invazivnih tujerodnih vrstah, predvsem tistih, ki ogrožajo savske prode in o načinih zatiranja le teh. Po predstavitvi se je nadaljeval sproščen pogovor o metuljih, raznolikosti vrst, ogroženosti, dejavnostih, ki se dogajajo na savskih prodih in kaj to območje pomeni za bližnje prebivalce ... Razdeljene so bile zloženke, natisnjene v letu 2013 in nekateri drugi tiskani materiali društva. Predstavniki Četrtna skupnosti Jarše so izrazili željo, da so tudi v nadalje seznanjeni z aktivnostmi projekta in delovanjem društva nasploh.

- Priloženo:
- zapisnik četrtna skupnosti Jarše
 - seznam udeležencev predstavitve projekta na sedežu četrtna skupnosti

Slika 4: Predstavitev projekta predstavnikom Četrtna skupnosti Jarše



- **Predstavitev projekta na Črnuški pomladi 2014, 6.6.2014**

Ker smo želeli predstaviti problematiko ogroženosti deteljinega modrina in njegovega življenjskega prostora na savskih prodih tudi prebivalcem Mestne občine Ljubljana smo zaprosili za možnost razstavnega prostora na prireditvi Črnuška pomlad. Organizatorji so nam prijazno stopili nasproti in ugodili naši prošnji, tako, da je bilo društvo eden od razstavljalcev na prireditvi. Obisk stojnice je bil izreden, predvsem s strani otrok. Za njih smo pripravili pobarvanke metuljev, za odrasle obiskovalce pa nagradni vprašalnik na temo deteljinega modrina in savskih prodov. Izmed številnih izpolnjenih nagradnih vprašalnikov smo izžrebali 5 srečnežev, ki so prejeli majico s sliko deteljinega modrina. Razdelili smo tudi zloženke in nekatere druge tiskane materiale društva. Obiskovalci so želeli izvedeti več o pomenu suhih travnikov ob savskih prodih, ki jih koristijo predvsem za vrtničkarstvo in rekreacijo. Prireditve se je po mnenju organizatorjev udeležilo okoli 200 ljudi.

Nagradni vprašalnik



NAGRADNI VPRAŠALNIK



Mestna občina
Ljubljana

1. Kako se imenuje območje ob reki Savi med Tacnom in Jaršami?
2. Koliko različnih vrst dnevnih metuljev je znanih z območja savskih prodov?
3. Kako se imenuje rastlina, s katero se hranijo gosenice deteljinega modrina?

IME IN PRIIMEK: _____

NASLOV: _____

e-naslov: _____

(če želite prejemati obvestila Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije)

Seznam izžrebancev nagradnega vprašalnika:

Karmen Leber Hohkraut
Mari Majdič Kovač
Živka Hribar
Elizabeta Stražiščar
Katarina Brodarič

Slika 5: Obisk pri stojnici DPOMS na Črnuški pomladi



Slika 6: Pri stojnici na Črnuški pomladi so se z veseljem ustavili tudi otroci



- **Srečanje s predstavnikom kmetijsko svetovalne službe, ki je odgovoren za savske prode pri Ljubljani**

Z namenom, da izvemo več o kmetijskem upravljanju travnikov na savskih prodih, smo se odpravili do Kmetijsko gozdarskega zavoda Ljubljana, Oddelek za kmetijsko svetovalno službo, izpostava Ljubljana Moste-Polje, gospoda Štefana Kuharja. Prijazno smo bili sprejeti. Izvedeli smo, da je glavni problem travniških površin na savskih prodih v tem, da se zaradi opuščanja kmetijske rabe zaraščajo z grmičevjem in drevesnimi vrstami. Kmetje ne vidijo ekonomske upravičenosti upravljanja travnikov, t.j. košnje in spravilo krme. Povedal je, da žal nobeden izmed kmetov do sedaj ni uveljavljal "naravovarstvenih" kmetijsko okoljskih plačil (KOP ukrepi). Tudi sicer imajo kmetje na površinah, ki so za nas s stališča deteljinega modrina zanimiva, malo interesov za upravljanje (ni opredeljenih GERKov), zaradi česar se področje intenzivno zarašča. Iz tega razloga bi morale biti naše aktivnosti do kmetov usmerjene v vzpodbujanje sanitarne košnje travnikov vsaj enkrat letno in odvoz pokošene vegetacije s travnikov. To bi vsaj do neke mere preprečilo tudi silovito razraščanje tujerodnih vrst rastlin, predvsem zlate rozge, enoletne suholetnice in japonskega dresnika. Problem s katerim se srečuje tudi njihova služba in vpliva na upravljanje travnikov je izredna lastniška razdrobljenost območja. Veliko lastnikov parcel živi (ali pa so že pokojni) v tujini, npr. Kanadi. Kljub vsemu mi je dal nekaj napotkov, kako priti v stik s kmeti, ki imajo v upravljanju travnike, ki so v neposredni bližini površin, kjer se pojavlja deteljin modrin. Izpostavil je tudi eno od prireditev (posavsko štehanje, prireditev poteka v sredini junija) na kateri bi lahko prišli v stik s kmeti.

G. Kuhar je izrazil željo po nadaljnem spremljanju projekta in z njim povezanimi aktivnostmi tudi v prihodnje. Posredoval nam je tudi nekaj pomembnih informacij, kako pristopiti do nekaterih večjih kmetov.

Kontakt g. Štefana Kuharja:

Štefan Kuhar, *dipl. inž. agr. in hort.*

T: 01/561 26 70

E: stefan.kuhar@lj.kgzs.si

- **Obisk ekološke kmetije Studen**

27.5.2014 in 25.9.2014 je bil izveden obisk na ekološki kmetiji Studen, pri g. Stanku Studenu. Pogovor je tekkel o upravljanju travniških površin, ki jih ima kmetija v lasti na savskih prodih. G. Studen je dejal, da njihova kmetija nima živine in se ukvarja izključno s poljedelstvom, zaradi česar ni potrebe po krmi za živino. Prav zaradi tega se tudi travniki, ki jih imajo v lasti, ne kosijo redno in niti vsako leto. Pozna situacijo na travniku na Tomačevskemrodu in za zaraščanje z zlato rozgo. Opazil je tudi ogromne sestoje japonskega dresnika ob Savi in se zaveda grožnje invazivnih tujerodnih vrst rastlin.

Tekom spomladanskega obiska mu je bil predstavljen načrt aktivnosti na travniku na Tomačevskemrodu, ki je v njegovi lasti in se je z njimi strinjal in nas v naših prizadevanjih podprl. Ob jesenskem obisku pa smo se dogovorili, da preostanek travnika, ki ga mi ne bomo pokosili, pokosi on in pokošeno vegetacijo odstrani s travnika ter s tem prepreči zaraščanje z lesnimi vrstami rastlin.

Pri obeh obiskih so bile kmetiji izročene zloženke, z namenom, da se jih razdeli strankam, ki kupujejo pridelke pri njih.

Kontakt: Ekološka kmetija Studen, Obrije 23, 1000 Ljubljana Slovenija, +386 1 541 33 54

- **1. prostovoljna delovna akcija čiščenja zarasti z zlato rozgo na travniku Tomačevskega proda**

Opis območja prostovoljne delovne akcije

Za prostovoljno delovno akcijo smo izbrali travnik na Tomačevskemrodu, kjer se pojavlja deteljin modrin in hranilna rastlina turška detelja. Ta travnik je že nekaj let tudi del transektnega popisa dnevnih metuljev na tem območju. Tudi tukaj se pojavljajo sestozi zlate rozge v obliki nekaj 10 m² velikih zaplat na travniku in v pasovih ob robu gozda. S strani kmeta, ki je lastnik tega zemljišča, je bil travnik pokošen vsakih nekaj let, nazadnje v letu 2013 na priporočilo Društva, ko pa pokošeno rastlinje ni bilo odstranjeno s travnika.

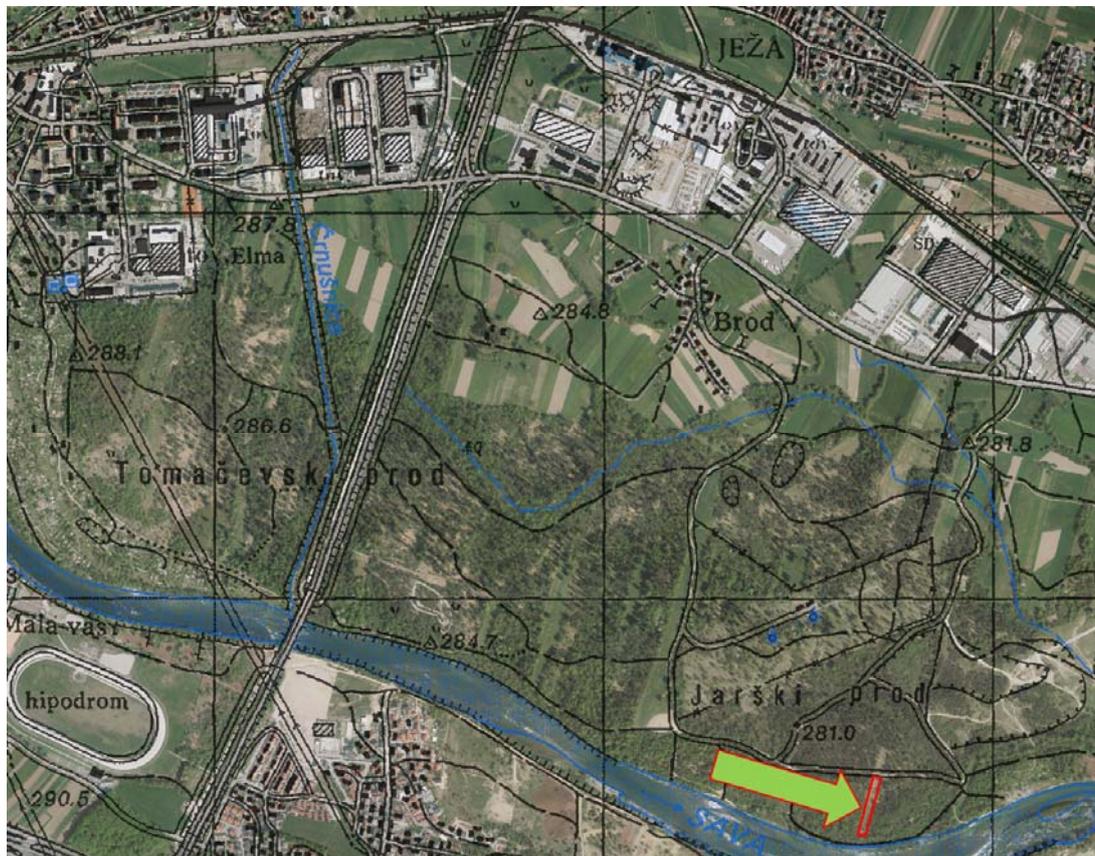
Za odstranjevanje zlate rozge na tem travniku smo se odločili iz več razlogov: poznamo lastnika in smo z njim že nekaj let v stikih; travnik je obdan z gozdom, kar omejuje razširjenje zlate rozge z drugih površin in pričakujemo, da se bodo učinki našega dela lažje spremljali; do travnika vodi dostop preko makadamske ceste; na travniku se pojavlja deteljin modrin in turška detelja; razrast zlate rozge se zdi obvladljiva za ročno odstranjevanje preko prostovoljnih delovnih akcij, kar zmanjša stroške v primerjavi s strojno košnjo ali mulčenjem.

Prva prostovoljna delovna akcija, sobota 7.6.2014

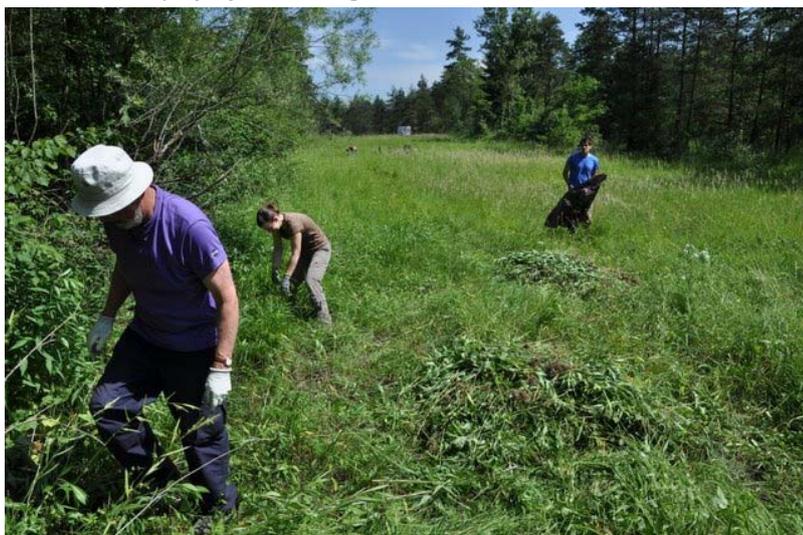
Na prvi prostovoljni delovni akciji je sodelovalo 8 oseb. Zlato rozgo smo odstranjevali ročno s puljenjem rastlin in z ročno košnjo z navadno koso. Pokošeno ali izpuljeno rastlinje smo spravili v plastične vreče in jih s kombijem odpeljali na zeleni odrez na Ljubljansko deponijo. Z odstranjeno zlato rozgo smo napolnili 20 150 literskih plastičnih vreč. Delo je potekalo v prijetnem vzdušju. V času akcije smo opazili 22 vrst dnevnih metuljev, med njimi tudi scopolijevega zlatooka, 70 vrsto dnevnega metulja za obravnavano območje savskih prodov pri Ljubljani. Akcija je trajala 6 ur, kar pomeni 48 delovnih ur.

Priloženo: seznam udeležencev 1. prostovoljne delovne akcije

Slika 7: DOF posnetek travnika na Tomačevskem brodu. Travnik označuje zelena puščica.



Slika 8: Ročno puljenje zlate rozge



Slika 9: Košnja zlate rozge z navadno koso



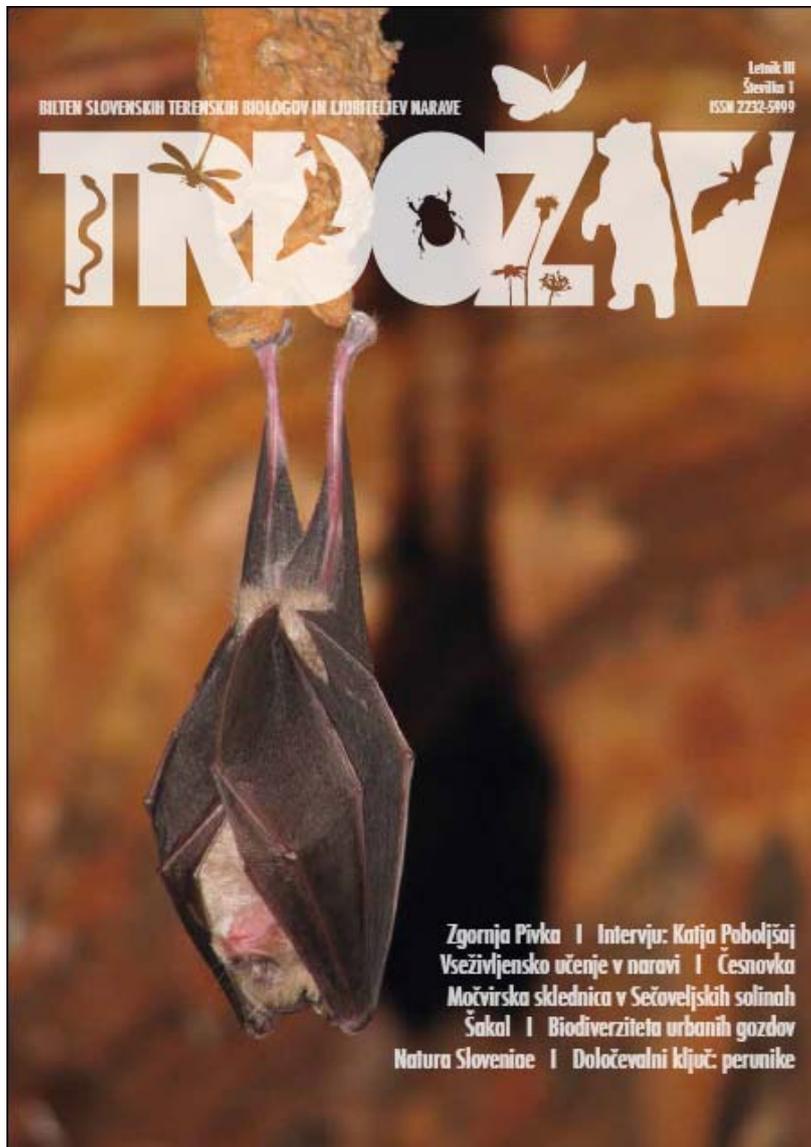
Slika 10: Veselje po opravljenem delu



- **Objava in opis deteljinega modrina in savskih prodiv v biltenu Trdoživ**

Bilten Trdoživ izdajajo društva, ki se ukvarjajo s terensko biologijo, med njimi je tudi Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije. V 1. številki izdani leta 2014 je bil s člankom na strani 6 predstavljen potek projekta Deteljin modrin—prezrt biser savskih prodiv, ki smo ga opravili v letu 2013: opis območja savskih prodiv, rezultati popisov turške detelje in deteljinega modrina, opis prostovoljne delovne akcije in predstavitev predvidenih aktivnosti nadaljevanja projekta v letu 2014. Del članka je tudi slika razširjenosti deteljinega modrina in turške detelje ter fotografija deteljinega modrina na hranilni rastlini. Avtorji članka so Primož Glogovčan, Barbara Zakšek in Rudi Verovnik. V rubriki Društvene novice na strani 39 sta kratki poročili predstavitev projekta prebivalcem Ljubljane na Črnuški pomladi in 1. prostovoljne delovne akcije na Tomačevskemrodu (oba dogodka v letu 2014). Avtor besedila in fotografij kratkih poročil je Primož Glogovčan.

Slika 11: Naslovna stran Biltena Trdoživ, Letnik III, številka 1



Slika 12: Članek v Trdoživu, ki opisuje projekt v letu 2013 z napovedjo aktivnosti v letu 2014

Deteljnin modrin na savskih prodih

avtorji: Barbara Zašček, Rudi Veronik, Primož Glagovčan

Deteljnin modrin (*Polymonax thersites*) je v Sloveniji razširjen zelo razdrobljeno, z dvema glavnima območjema razširjenosti: v Ralezah in na Kraškem rihu. V osrednjem delu države se njegovo zadnje pribežališče nahaja na prodihih reke Save med Tacnom in Jarškimi prodi, ki se prav tako izrazito razdrobljeno in sestavljeni iz ostankov nekdanjih obsežnih primerov travniških površin. Zaradi izoliranosti se populacije deteljinega modrina zelo razlikujejo. Ta vrsta je zato tudi uvrščena na Rdeči seznam dnevnih metuljev Slovenije kot prizadeta vrsta.

V Društvu za proučevanje in opazovanje metuljev Slovenije (DPOMS) smo se odločili, da podrobno raziskujemo razširjenost deteljinega modrina in njegovega habitata na območju savskih prodov med Tacnom in Jarškimi prodi ob reki Savi in aktivno sodelujemo pri ohranjanju te vrste. V letu 2013 smo izvedli akcijo popisovanja deteljinega modrina in njegove hranilne rastline, turške detelje, na tem območju. Deteljinega modrina smo opazili na 12 lokacijah. Turška detelja je bila nekoliko bolj pogosta, saj smo jo popisali na 33 lokacijah.

Med terenskim delom smo opazili, da na območju savskih prodihov velika grožnja deteljinega modrina predstavljajo zaraščanje travnikov z lesnimi in invazivnimi tujerodnimi rastlinskimi vrsta-



Nejboljša razširitev detelje in deteljinega modrina na savskih prodih. (avtorjeviš. ČUKI)

mi ter divja odlagališča odpadkov. Odločen gradbeni material smo opazili na več lokacijah, med drugim tudi na območju, kjer smo poleti zabeležili večje rastišče turške detelje.

Na dveh območjih smo se trudili izboljšati habitat deteljinega modrina. Na travniku na Tomačevskemrodu nam je pomagal lastnik travnika, ki je v jeseni 2013 prostovoljno pokosil travnik, ki se zarašča z zlato rozgo. Na drugem območju pri gramoznici Dovjež pa smo se odločili za ročno odstranjevanje zlato rozge. Turško deteljo smo poleti opazili na dveh ločenih delih travnika, med njima pa je del, ki se zarašča z zlato rozgo.

S pušenjem smo odstranili zlato rozgo in ostale lesne vrste, s katerimi se je travnik zaraščal. Upamo, da se bo rastišče turške detelje lahko razširilo in bo tako to območje postalo primernejše za deteljinega modrina.

V letu 2014 z aktivnostmi nadaljujemo, tako da bomo spremljali stanje deteljinega modrina in turške detelje na obeh območjih, kjer smo v preteklem letu izboljšali habitat, in izvedli nove akcije izboljšanja habitata. V načrtu imamo tudi delavnice s kmeti s področja savskih prodov, na katerih jim bomo predstavili načine kmetije, ki so prijazni do metuljev. Nadaljujemo tudi z ozaveščanjem prebivalcev Ljubljane glede naravovarstvenega pomena suhih travnikov ob reki Savi. Če se nam želite pridružiti tudi vi, nam pišite na info.metulji@gmail.com ali pa obiščite spletno stran projekta: <https://sites.google.com/site/deteljnimodrin/>.



Deteljnin modrin na travniški detelji. (foto: Rudi Veronik)



Slika 13: V rubriki Biltena Trdoživ Društvene novice sta objavljeni kratki poročili s predstavitev projekta na Črnuški pomladi in 1. prostovoljne delovne akcije.

Entomološki terenski vikend na Sabotinu



Kljub slabemu vremenu prisotni za fotografiranje filmarja ni zmanjkalo. (foto: Slavko Polak)



Podobno kot pred dvema letoma je Slovensko entomološko društvo Štefana Michéllija tudi letos pripravilo dvodnevni terenski vikend z glavnim namenom druženja med entomologi. Dobili smo se v petek, 30. maja 2014, v Soškano pri Gorici, raziskovali pa na Sabotinu. Organizacijo je prevzel domačin Bojan Zadravec. Razni tabor je bil v lovskem domu LD Sabotin, od koder smo si entomologi sami izbrali območja raziskav. Zbralo se je 25 ljubiteljev fužalk, med nami sta bila tudi dva kolega s Slovaške in štirje iz Italije. Žal nam jo je zagodilo vreme. Deževalo je pozno v petkovo popoldne. Zvečer se je sicer zjasnilo, a je bila noč hladna in vetrovna. Proučevalci nočnih metuljev so bili zato nejevoljni, saj je na sicer številne luči priletelo le skromnih 50 vrst metuljev. Nekaj lepših in večjih nočnih metuljev je bilo deležnih »filmarske« pozornosti. Tisti, ki smo prenočili, smo se na Sabotinu zbudili v prekrasno sončno jutro. Hroščarji so se veselili zanimivih favniističnih najdb. Obiskali smo še vrh Sabotina in si vodeno ogledali kavarne iz prve svetovne vojne. Končali pa smo, kot se spodobi, z briškimi čajnjami.

Besedilo: Slavko Polak

Sobotnega dnevnega termina se je po naporni noči udeležilo 14 entomologov. (foto: Milan Šanda)

DPOMS na Črnuški pomladi



Na prireditvi Črnuška pomlad so se prostovolci črnuščanecali s postavitvijo metafor v neposredni bližini slikašev domov.

Na prireditvi Črnuška pomlad, ki je potekala 6. junija 2014, se je predstavilo tudi Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije. Obiskovalcem smo predstavili delovanje društva, metulje v njihovi okolici in predvsem aktivnosti v sklopu projekta *Detelj in modrina – prezrt biser savskih prodivov*. Obiskovalci in organizatorji so nas toplo sprejeli in izrazili zanimanje za naše dejavnosti. Tako smo razdelili veliko informativnega materiala, izmenjali mnenja, izvedli nagradno igro, najmlajši pa so se zabavali ob barvanju metuljev.

Besedilo in foto: Primož Glogovčan

Odonatologi pri sosedih



Kresnična palčica (*Neptis cypripedus*) je naš najmanjši vrst kačjih pastirjev v Evropi, saj odrasla žuželka meri le malo več kot 2 cm.

V soboto, 7. junija 2014, je italijanska članica Slovenskega odonatološkega društva Costanza Uboni organizirala terenski dan, namenjen kresnični palčici (*Neptis cypripedus*). Na terenu, ki se je pričel v neposredni bližini Vidma (Udine), se je 7-članski slovenski odpravi pridružil še 9 zahodnih sosedov. Najprej smo obiskali edino še znano lokaliteto na vzhodu Italije, kjer smo vrsto tudi potrdili. Kasneje smo jo zamen iskali na preostalih štirih znanih območjih, od koder je vrsta v zadnjem desetletju povsem izginila. Teren smo v poznih urah končali v bližini Ampezza, kjer je bila velika populacija kresnične palčice zadnjikrat videna v letu 2009.

Besedilo: Damjan Vinča

Foto: Ana Tratnik

Izboljšanje habitata deteljinega modrina



Priredbeno zlato rogo v Tomačevskega prodivu smo odpravili na skupno.

7. junija 2014 smo člani DPOMS uspešno opravili prvi del odstranjevanja zlato roge na travniku Tomačevskega prodiva, kjer se pojavljata detelj in turška detelja. Na delih, kjer puljenje ni bilo mogoče, smo zlato rogo pokosili. Akcija je bila uspešna, saj smo odstranili zlato rogo s celotnega travnika. V kratkih odmorih, ko smo si brisali pot s čela, smo opazovali tudi spreletavanje metuljev. Opazili smo 22 vrst, med katerimi nas je še posebej navdušil scopoljev zlatook (Lopidea ochina), ki ga je ujel naš najmlajši udeleženec. Vahimo vse, da se nam znova pridružite jeseni!

Projekt *Detelj in modrina – prezrt biser savskih prodivov* finančno podpira Mestna občina Ljubljana.

Besedilo in foto: Primož Glogovčan

• Spoznavanje flore in favne Ljubljane: Nočni metulji in netopirji, 17.9.2014

V okviru Mestne občine Ljubljana je bilo 17.9.2014 organizirano opazovanje metuljev in netopirjev v okolici Biološkega središča, Večna pot 111. Pred opazovanjem v naravi je potekala predstavitev društev, med drugim tudi Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije, ki ga je predstavil mag. Matjaž Jež. V predstavitvi aktivnosti, s katerimi se društvo ukvarja, je bil naveden tudi projekt

Deteljin modrin-prezrt biser savskih prodiv in z nekaj slikami prikazane aktivnosti v projektu. Število udeležencev večera je bilo okoli 12.

Slika 14: Udeleženci dogodka Spoznavanje flore in favne Ljubljane: Nočni metulji in netopirji, 17.9.2014

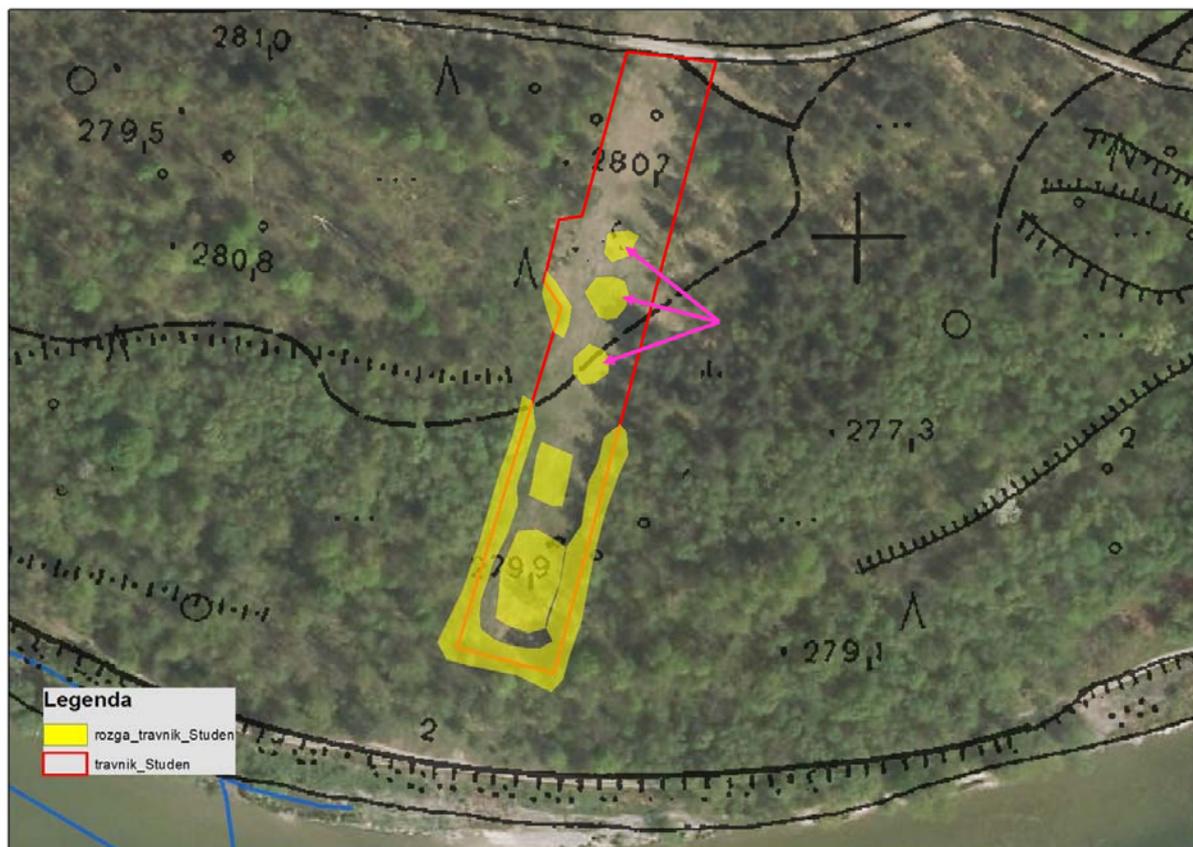


- **2. prostovoljna delovna akcija čiščenja zarasti z zlato rozgo na travniku Tomačevskega proda**

27. 9. 2014 je potekala 2. prostovoljna delovna akcija odstranjevanja zarasti z zlato rozgo na travniku Tomačevskega proda, na isti lokaciji kot spomladi. Tudi tokrat smo se odstranjevanja rozge lotili ročno z navadno koso in s puljenjem. Navdušilo nas je dejstvo, da rozga na mestih, kjer smo jo pulili že spomladi, ni dosegla faze cvetenja in da so posamezne rastline dosegle v nekaj mesecih nizko rast (višina rastlin v povprečju ocenjena na 40 cm) in v času 2. delovne akcije niso bile zmožne razmnoževanja in nadaljnega širjenja po travniku. Odstranili smo vso zlato rozgo na tem travniku, z njo napolnili 28 150-240 litrskih plastičnih vreč in jih s kombijem odpeljali na zeleni odrez na ljubljansko deponijo. Na 2 mestih, kjer je zaradi odstranitve zarasti z rozgo zazevala gola prst, smo posejali 2 kg semen turške detelje, ki je hranilna rastlina gosenc deteljinega modrina. Vse zaplate, kjer je bila odstranjena zlata rozga in posejana turška detelja, imamo namen spremljati v prihodnjih letih in na ta način zasledovati učinkovitost metode odstranjevanja rozge in sejanja detelje. Zaplate odstranjene zarasti in naknadne setve detelje smo označili na ortofoto posnetku travnika. Udeležencev jesenske akcije je bilo bisveno več, kot spomladi, t.j. 24, saj so se nam pridružili zaposleni v podjetju Wrigley Slovenija d.o.o. Ti so delovno akcijo izkoristili kot »team building« zaposlenih z namenom, da sočasno naredijo nekaj koristnega za naravo. S potekom delovne akcije in pridobljenim znanjem o savskih prodivih in deteljinemu modrinu so bili izredno zadovoljni in poudarili, da bi želeli sodelovati z nami tudi v prihodnje. Za člane društva pa je bilo njihovo sodelovanje zgled in primer dobre prakse, kako pridobiti prostovoljce za delovno akcijo, ki so željni storiti kaj dobrega za naravo in se pri tem veliko naučiti. Vsem udeležencem akcije so bile razdeljene zloženke, ki predstavljajo projekt, majice s sliko deteljinega modrina ter nekateri drugi tiskani materiali Društva. Delovna akcija je trajala 6 ur.

Priloženo: Seznam udeležencev 2. prostovoljne delovne akcije

Slika 15: Travnik (obrobjen z rdečo črto), na katerem sta potekali 1. in 2. delovna akcija v letu 2014. Z rumenimi poligoni so označene zaplate zlate rozge, ki je bila odstranjena. Vijolične puščice označujejo zaplate, kjer smo po odstranitvi zlate rozge posejali semena turške detelje.



Slika 16: Zaplata z zlato rozgo, kjer smo se odstranjevanja lotili z ročnim puljenjem rastlin. Opazna je nizka rast rozge, ki je bila populjena že spomladi.



Slika 17: V čudovitem jesenskem dnevu je odstranjevanje zlate rozge lahko dober »team building« zaposlenih v nekem podjetju.



Slika 18: Nasmejani obrazi po končanem delu



- **Spletna stran projekta Deteljin modrin-prezrt biser savskih prodov**

Tekom projekta v letu 2013 je bila vzpostavljena spletna stran:

<https://sites.google.com/site/deteljinmodrin/>. Tudi tekom projekta v letošnjem letu se je osveževala z novicami vezanimi na aktivnosti projekta. Naslov spletne strani je naveden na zloženki in plakatu, ki sta bila natisnjena v letu 2014.

- **Oblikovanje in tiskanje zloženek, plakatov in promocijskih športnih kap**

Tiskani in promocijski materiali nam služijo pri predstavitvi projekta kmetom, ljudem, ki so kakorkoli udeleženi pri izvajanju projekta in širši javnosti. V letu 2014 so bili natisnjeni in oblikovani naslednji materiali: zloženka, plakat, promocijske kape.

Zloženka: v njej smo predstavili pomen savskih prodov pri Ljubljani za favno dnevnih metuljev, predvsem ogrožene vrste deteljinega modrina; način košnje in spravila trave na travnikih savskih prodov, ki je metuljem prijazen; predstavitev delovanja Društva in aktivnosti v projektu Deteljin modrin-prezrt biser savskih prodov.

Slika 19: Zloženska, 1. stran

Deteljini modrin na savskih prodih

Savske prode je s svojimi naplavinami oblikovala reka Sava. Na prodiščih najdemo obrečno slabo razvite prsti z drevesnim in grmovnim rastjem ter travniki. Na tem območju je našlo svoj dom kar 70 vrst dnevnih metuljev. Med njimi je tudi ogrožen deteljini modrin (*Polyommatus therites*), ki za svoj razvoj potrebuje hranilno rastlino turško deteljo. Le ta uspeva tudi na travnikih savskih prodiv.

Travniki s turško deteljo na tem območju hitro izginjajo, saj se nekdanja tradicionalna kmetijska raba bodisi opušta in se travnate površine zaraščajo z drevesi in grmovjem, ali pa postaja preveč intenzivna, kar pomeni, da se travnate površine prepogosto kosijo, gnojijo ali preozavajo v njive. S tem se ne krči le življenjski prostor deteljinega modrina, temveč tudi drugih ogroženih vrst metuljev in organizmov nasploh. Grožnja predstavljajo tudi divja odlagališča smeti in v zadnjem desetletju zmeraj bolj pogosto razrašanje invazivnih tujerodnih rastlin, ki lahko popolnoma spremenijo podobo travnikov. Na ta način se izgublja tudi njihova ekonomska vrednost, saj ti postanejo neprimerni za košnjo.

Deteljini modrin na tem območju potrebuje aktivno varstvo. S praviimi ukrepi lahko postanete varuh deteljinega modrina in vrstno izjemno bogatega življenjskega prostora na samem obrobju prestolnice.



Člani Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije (DPOMŠ) aktivno sodelujemo pri ohranjanju travnikov na savskih prodih. Predvsem preko delovnih akcij kot tudi z ozaveščanjem širše javnosti in prebivalcev tega dela Ljubljane.

VEČ INFORMACIJ

<http://sites.google.com/site/deteljini-modrin>
<http://www.metulji.biologija.org>
info.metulji@gmail.com

Besedilo: Primož Glogovčan, Barbara Zakšek, Rudi Verovnik
Fotografije: Primož Glogovčan, Branka Trčak, Rudi Verovnik, Nika Kogovšek

Oblikovanje: Barbara Zakšek

Izdalo: Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije

Tisk: Trajanus d.o.o., Kranj, september 2014

Naklada: 900 izvodov

Projekt je finančno podprla Mestna občina Ljubljana.



**Ohranimo
deteljinega
modrina na
savskih prodih pri
Ljubljani**

Slika 20: Zloženska, 2. stran

deteljnj modrin (*Polyommatus thersites*)

kraški modrin (*Polyommatus coridon*)

temni poplesovalec (*Heteropterus morpheus*)

grahovčev iskrivček (*Glaucopsyche alexis*)

Turška detelja je hranilna rastlina gosenic deteljinega modrina.

Zlata rozga (*Solidago* spp.) prerašča travnike na savskih prodih.

Prisotnost orhidej nakazuje na dobro ohranjenost naravnega stanja travnikov. Na fotografiji je: čmrjneliko mačje uho (*Ophrys holosericea*).

Prepogosta košnja in baliranje trave uničita življenjski prostor številnim vrstam metuljev.

Priloga za ohranjanje travnikov na območju savskih prodov:

- Opušeni travniki naj se kosijo enkrat letno ali vsaj enkrat na dve leti (s tem preprečimo zaraščanje z lesnimi vrstami rastlin). Košnja naj se izvede od srede avgusta naprej.
- Košene trave naj se ne balira v mokre bale, ampak naj se osuši in suho travo odstrani s travnika.
- Košnja gospodarsko pomembnih travnikov naj se izvaja mozaično – del površine travnika naj izmenično ostaja nekošen. Na ta način vsaj deloma ohranjamo raznolikost cvetoče vegetacije.
- V primeru prisotnosti invazivnih tujerodnih vrst rastlin (npr. zlate rozge), naj se tak travnik kosi večkrat letno. Prva košnja naj poteka pred cvetenjem zlate rozge, predvidoma konec maja ali začetek junija. Pokošeno rastlinje naj se odstrani s travnika. Dobrodošlo je sejanje avtohtonih cvetnic.
- Travnikov naj se ne gnoji.

Plakat: namen plakata je, da na estetski način in z osnovnimi informacijami predstavimo deteljinega modrina in njegov življenjski prostor. Plakati so namenjeni predvsem šolam in knjižnicam, ki se nahajajo v bližini savskih prodov. Narejeni so v formatu A1.

Slika 21: Plakat s sliko deteljinega modrina in turške detelje

DETELJIN MODRIN – PREZRT BISER SAVSKIH PRODOV

Na savskih travniških savskih prodov pri Ljubljani je bilo najdenih 70 vrst dnevniških metuljev. Poleg zaraščanja in intenzivnega kmetijstva predstavljajo glavno grožnjo tem travnikom invazivne tujerodne vrste rastlin, npr. zlata rozga.

Deteljnj modrin je ogrožena vrsta metulja, ki se v osrednjem delu Slovenije pojavlja le na savskih prodih pri Ljubljani. Tu raste hranilna rastlina gosenic tega metulja, turška detelja. S primerno rabo travnikov lahko ohranimo njegov življenjski prostor.

Več na: <https://sites.google.com/site/deta/modrin/>
Foto: Primož Štregar
Plakat izdelal: [Logo]

Projekt Deteljnj modrin – prezrt biser savskih prodov in travnikov
Mestna občina Ljubljana

Promocijske kape: Športne kape z natisnjeno sliko deteljinega modrina na turški detelji služijo kot promocijski material za udeležence delovnih akcij in ostalih ljudi, ki nam pri izvedbi projekta pomagajo. Kot nagrada lahko služijo npr. za pravilno odgovorjen vprašalnik pri predstavitvi projekta širši javnosti.

Slika 22: Promocijske športne kape z natisnjeno sliko deteljinega modrina na turški detelji



Pri vseh tiskanih in promocijskih materialih, objavljenih člankih kot tudi govornih predstavitev projekta Deteljin modrin—prezrt biser savskih prodiv 2.0 je navedeno sofinanciranje projekta s strani Mestne občine Ljubljana z dodanim logotipom.

ZAKLJUČEK:

Tekom projekta Deteljin modrin—prezrt biser savskih prodiv 2.0 smo izvedli veliko večino predvidenih aktivnosti in ga zaključujemo kot uspešno izvedenega.

V prihodnje bo potrebno še poglobiti odnose s kmetijsko svetovalno službo, ki je odgovorna za savske prode pri Ljubljani in samimi kmeti, ki upravljajo travniške površine kjer se pojavljata deteljin modrin in turška detelja. Glede na to, da makadamske in gozdne poti ob Savi predstavljajo pomemben prostor za rekreacijo prebivalcev Ljubljane, bi bilo smiselno postaviti informacijske table o pomenu savskih prodiv za favno metuljev in biotsko raznovrstnost nasploh. Ker so interesi po rabi prostora tudi na tem območju intenzivni, bi bilo potrebno osveščanje o naravovarstvenem pomenu savskih prodiv prenesti na raven občine in vseh četrtnih skupnosti Mestne občine Ljubljana, ki se nahajajo v neposrednem območju savskih prodiv. Potrebno je nadaljevati z odstranjevanjem zlate rozge na travnikih ob Savi in spremljati učinkovitost metod odstranjevanja invazivnih tujerodnih vrst rastlin tudi v prihodnje, še posebej na območjih, kjer se to že izvaja. Tudi nadaljnji popisi metuljev s transektnim monitoringom nam dajo lahko natančnejšo informacijo o pojavljanju, številčnosti in ogroženosti posameznih vrst metuljev na tem območju. Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije je pripravljeno in si želi tudi v prihodnje sodelovati z Mestno občino Ljubljana glede proučevanja deteljinega modrina in njegovega življenjskega prostora na savskih prodiv pri Ljubljani.

